

8. Самобутність культурного розвитку німецьких колоністів поселенців в Україні XIX ст. // *Збірник наукових праць. Серія Історія та географія*. Вип. № 9-20. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Харків: ОВС, 2005. С. 76-89.
9. Черемісін О. В., Михайленко Г. М. Цивілізаційні дискурси відносно Півдня України у «травелерах» кінця XVIII – першої половини XIX ст. / *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. Vol. 6(58). С. 42-50. DOI <https://doi.org/10.26661/zhv-2022-6-58-04>

УДК: 323.1(477)"1918/1921"

Валентин ШЕВЧУК,

здобувач 1 курсу другого (магістерського) РВО спеціальності 032 Історія та археологія Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв
науковий керівник: Нефьодов Д.В., д.іст.н., доцент

Український націонал-комунізм у 1918-1921 рр.

У статті досліджуються історичні передумови, ідеологічні засади та наслідки розвитку українського націонал-комунізму у 1918–1921 рр. Розглядається, як спроба поєднання універсальних принципів соціалізму з вимогами національного самовизначення викликала гострі протиріччя з авторитарною політикою представників більшовиків.

Ключові слова: український націонал-комунізм, соціалістична революція, національне самовизначення, автономія, централізація, більшовизм, українізація, радянський устрій

Український націонал-комунізм виник на фоні глибоких соціально-політичних потрясінь, що супроводжували революційні події 1917–1921 рр. Після Лютневої революції 1917 року централізована імперська влада почала

руйнуватися, що призвело до появи численних політичних течій. На тлі падіння монархії, українські активісти в тому числі ліві сили котрі почали активно шукати шляхи для побудови нового суспільного ладу, який би поєднав універсальні принципи соціалізму з урахуванням унікальних історичних, культурних та мовних особливостей України [2, с.50]. Саме в цих умовах виникла ідея автономного комуністичного устрою, здатного задовольнити як вимоги соціальної рівності, так і прагнення до національного самовизначення. Одним із ключових факторів виникнення українського націонал-комунізму було усвідомлення того, що марксистська ідеологія, не завжди відображає історичну та культурну специфіку народів. Українці, що мають багату історичну спадщину, власну мову, літературу та традиції, почали вимагати врахування цих особливостей у радянській політиці. Деякі діячі українського робітничого і селянського рухів вважали, що лише шляхом адаптації соціалістичних ідей до національних умов можна досягти справжньої трансформації суспільства. Таке розуміння сприяло появі ідеологічного простору, в якому автономія та національна самобутність набували сенсу не як відступ від соціалістичних принципів, а як їх органічне продовження.

У працях таких діячів, як Василь Шахрай та Серафим Мазлах, було розроблено концепцію автономного українського радянського простору, де соціалістична революція могла б бути успішною за умови врахування місцевих традицій і культурної унікальності. Вони стверджували, що централізована політика московського центру, спрямована на уніфікацію радянського устрою, ігнорує специфіку національних умов і тим самим послаблює революційний потенціал у регіоні. У своїх працях автори аргументували необхідність українізації не лише в освітній і культурній сферах, але й у системі управління, що мало стати умовою для формування рівноправного партнерства в рамках федеративного устрою [3, с. 120]. Політична діяльність українських націонал-комуністів була зосереджена на створенні окремих партійних структур, які б могли конкурувати із

загальносоюзними установами РКП(б). Спроби організації незалежної Української комуністичної партії спрямовувалися на забезпечення представництва місцевих кадрів і надання голосу українському селянству та робітничому класу. Проте московський центр, який від самого початку керувався ідеєю централізації та уніфікації, не сприймав такі ініціативи. Боротьба за автономію супроводжувалася інтенсивними репресіями, примусовою інтеграцією окремих груп у загальносоюзні партійні структури та жорстким придушенням будь-яких ознак місцевої самостійності.

Конфлікт між українськими націонал-комуністами та московським центром мав як ідеологічний, так і практичний характер. З одного боку, представники націоналістичних тенденцій наголошували на тому, що соціалістичний експеримент в Україні неможливий без врахування історичного досвіду та культурних традицій народу [6, с. 50]. З іншого боку, керівництво РКП(б) розглядало будь-які прояви автономії як загрозу єдиному радянському устрою, що невід’ємно пов’язано з ідеєю централізованої влади. Ця протирічність стала джерелом систематичних конфліктів, які врешті призвели до масових репресій проти українських діячів, що виступали за автономію. Крім політичної боротьби, український націонал-комунізм мав значний культурний вимір. Під впливом ідей українізації в Україні з’явилися численні ініціативи, спрямовані на відродження національної культури, літератури, освіти та мови. Незважаючи на подальше придушення автономних ініціатив у 1920-х роках, цей процес дав поштовх для подальшого формування національної свідомості. Ідеї, викладені українськими націонал-комуністами, стали основою для пізніших дискусій щодо ролі національних традицій у радянському суспільстві, а згодом – для здобуття незалежності України. Історичний досвід цього періоду демонструє, що спроба інтеграції соціалістичних принципів із національним самовизначенням завжди стикається з серйозними викликами [4, с. 110]. В умовах централізаційної політики московського центру українські націоналістичні ініціативи були

або змушені інтегруватися у загальносоюзні структури, або зазнали систематичних репресій.

Однак, попри поразку як організованого політичного руху, ідеї, що виникли в цей період, відіграли важливу роль у формуванні подальшої політичної думки в Україні. Вони сприяли розробці концепції українізації, яка, хоч і зазнала численних перешкод, зуміла прорости в умовах зміни політичного курсу в радянській системі та дала поштовх для майбутніх процесів, спрямованих на здобуття державної самостійності. Таким чином, український націонал-комунізм не тільки підкреслив необхідність врахування історичних і культурних особливостей при побудові нового суспільного ладу, а й продемонстрував, що успішна соціальна революція можлива лише за умови збереження місцевої ідентичності. Порівнюючи досвід українських діячів із більшовицькою доктриною, можна зробити висновок, що універсальні соціалістичні ідеї повинні трансформуватися з урахуванням специфіки кожного народу.

У цьому контексті український націонал-комунізм представляє важливий етап в історії політичної думки, який, попри свою короткочасність, залишив значний вплив на формування національної самосвідомості та подальше становлення незалежної державності. Дослідження цього феномену свідчить, що конфлікт між централізацією та автономією має довготривалі наслідки для соціально-політичного розвитку країни. Український досвід у цьому питанні демонструє, що прагнення до соціальної рівності та економічної справедливості не може існувати поза контекстом культурної та історичної спадщини народу. Саме через боротьбу за збереження власної ідентичності українці здобули важливий урок, який згодом став основою для процесів українізації та, в кінцевому рахунку, здобуття незалежності [2, с. 80]. Таким чином, український націонал-комунізм можна розглядати як спробу побудови суспільства, в якому соціалістичні ідеали та національна самобутність взаємодіють,

створюючи унікальний політичний експеримент, що має вагоме значення для подальшого історичного розвитку.

Український націонал-комунізм 1918–1921 років є прикладом прагнення поєднати соціальну революцію з національним самовизначенням. Попри централістську політику московського керівництва та репресії, які зупинили розвиток автономних ініціатив, ідеї, закладені українськими діячами, залишили глибокий слід у політичній думці народу. Досвід цього періоду підкреслює важливість врахування історичної спадщини, культурних та мовних особливостей при побудові нового суспільного ладу. Цей урок залишається актуальним для сучасної України, оскільки пошук балансу між загальнолюдськими цінностями та збереженням національної ідентичності відіграє ключову роль у формуванні демократичної та суверенної держави. Таким чином, історія українського націонал-комунізму демонструє, що справжня соціальна трансформація можлива лише за умови глибокого інтегрування національних традицій у загальні ідеї, що сприяє формуванню незалежної, справедливої та консолідованої держави.

Список використаних джерел

1. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? Київ: Смолоскип, 1998. 236 с.
2. Майстренко І.В. Історія Комуністичної партії України. Мюнхен, 1979. 256 с.
3. Лисяк-Рудницький І.П. Український комуністичний маніфест. В кн.: Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе, т. 2. К., 1994. 160 с.
4. Мейс Дж. Великий експеримент. До історії національного комунізму в Україні. В кн.: Мейс Дж. Мертві вибрали мене. К., 2008. 292 с.

5. Солдатенко В. Ф. У пошуках соціальної і національної гармонії (ескізи до українського комунізму). Київ: Парламентське видавництво, 2006. 368 с.
6. Мейс Д., Панчук М.І. Український національний комунізм: трагічні ілюзії. Київ: Основи, 1997. 254 с.
7. Мазлах С., Шахрай В. До хвилі: що діється на Україні і з Україною. Саратов, 1919; перевид. Нью-Йорк: Пролог, 1967. 160 с.

УДК 323.15(477.73)"2013/2014"

Анна ЯРОШЕНКО,

здобувачка 1 курсу другого (магістерського) РВО спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Батенко Г.В., к.іст.н., доцентка

РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНЩИНИ)

***Анотація.** Стаття актуалізує проблематику регіональних особливостей перебігу Революції Гідності в Україні. На прикладі Херсонщини продемонстровані основні етапи, перебіг подій та наслідки революційних подій. Автором здійснено пошук опублікованих усних свідчень активістів херсонського Євромайдану, узагальнено та систематизовано наявні публікації та окреслено основні напрямки подальших досліджень.*

***Ключові слова:** Революція Гідності, євроінтеграція, Херсон, Херсонщина, Євромайдан, тероборона, площа Свободи.*

Революція Гідності стала центральною подією в історії незалежної України, адже з одного боку вона спричинила ряд подій сучасності, а з іншого боку – стала апогеєм суспільно-політичного розвитку України від початку проголошення її незалежності, а можливо і результатом більш